

Filmkamera som verktøy i kompetanseutvikling i
barnehagen

Steffen Foss

Bacheloroppgave

Fordypning: IKT

Dronning Mauds Minne Høgskole
2014

BAC-H003

KNR : 35

Innhold

Innledning	3
Begrunnelse av valg av oppgave	3
<i>Presentasjon av problemstilling</i>	3
Presentasjon av eget faglig ståsted.....	3
<i>Formålet med oppgaven</i>	4
Oppgavens disposisjon.....	4
Metode	5
Hva er metode?	5
Valg av metode	5
Valg av informanter	6
Gjennomføring av intervju	6
Etiske retningslinjer	7
Metodekritikk	7
Validitet og Reliabilitet.....	8
Teori	9
Veiledning – Marte Meo metoden.....	9
<i>Kompetanseutvikling</i>	10
Filmkamera og videoopptak	11
<i>Samspill</i>	12
Etikk.....	12
Funn	13
Organisering av Marte Meo veiledning.....	13
Hvorfor Marte Meo?.....	15
Utfordringer	16
Drøfting	18
<i>Digital kompetanse og kompetanseutvikling</i>	18
Veiledning – Marte Meo metoden.....	19
Utfordringer	22
Samspill.....	23
Avslutning	25
Litteraturliste	27
Vedlegg	28
Intervjuguide.....	28

Innledning

Begrunnelse av valg av oppgave

For denne bacheloroppgaven skulle jeg velge tema og problemstilling som omhandlet blant annet IKT fordi jeg har valgt IKT som fordypningsfag. IKT er et fagområde som har inntatt ikke bare barnehager landet rundt, men også hverdagen generelt. Jeg ser på IKT som et viktig fagområde som barnehager kan dra nytte av for å blant annet utvikle kvaliteten i barnehagene.

Jeg valgte å ta en nærmere titt på sammenhengen mellom IKT og kompetanseutvikling hos de ansatte i barnehagen. Grunnen til det er blant annet at jeg ser på kompetanseutvikling som en svært viktig del av barnehagens virksomhet. Derfor ønsker jeg å lære mer om dette temaet og ta med meg denne erfaringen i en fremtidig jobb som førskolelærer.

Presentasjon av problemstilling

Jeg endte til slutt opp med følgende problemstilling: **Hvordan kan filmkamera bidra til økt kompetanse i samspillsituasjoner hos personalet i barnehagen?** Grunnen til at jeg valgte nettopp denne problemstillingen er at jeg gjennom mine praksisperioder har fått et lite innblikk i hvordan dette kan gjøres og har kontakt med pedagogiske ledere som bruker filmkamera aktivt i utviklingsarbeidet i barnehagen.

Presentasjon av eget faglig ståsted

Jeg har som sagt fått et lite innblikk i hvordan man kan bruke filmkamera i utviklingsarbeidet etter å ha gjennomført praksisperioder i barnehager der de brukte dette aktivt. Jeg fikk litt informasjon om metoden og i en av barnehagene fikk jeg også en liten demonstrasjon for å se hvordan dette kunne påvirke meg som veisøker. Denne demonstrasjonen var veldig kort, så jeg håper at jeg gjennom å skrive denne bacheloroppgaven skaffer meg mer kompetanse innenfor dette området.

Formålet med oppgaven

Formålet mitt med denne oppgaven er å få en bredere kompetanse på området, og håper jeg kan lære noe som jeg kan ta med meg inn i yrket som førskolelærer. For å være mer konkret så vil jeg med denne oppgaven se nærmere på hvordan og hvorfor nettopp filmkamera kan være en så stor bidragsyter for kompetanseutviklingen i barnehagen. Jeg håper å kunne finne ut hvilke positive og negative sider som følger, og håper at de pedagogiske lederne deler sine egne tanker og erfaringer om temaet.

Oppgavens disposisjon

Oppgaven er inndelt i 4 hovedkapitler: Metode, Teori, Funn og drøfting. I det første kapitlet skal jeg altså forklare nærmere om hvilken metode jeg har brukt for å innhente datamaterialet for oppgaven. Jeg vil også gi dere et innblikk i hvordan datainnsamlingen ble gjennomført og presentere mine tanker om metodens positive og negative sider.

I kapittel nummer to kommer jeg til å presentere teori som er relevante for denne oppgaven. Her vil jeg komme inn på hva de ulike forfatterne mener om blant annet bruk av filmkamera, kompetanseutvikling, veiledning og samspill. I kapittel nummer 3 vil jeg presentere de funnene jeg har fått fra datainnsamlingen. Jeg har valgt å ta med bare de funnene jeg mener er relevante for min problestilling. I det fjerde og siste kapitlet vil jeg drøfte de funnene jeg har fått opp mot den teorien jeg har funnet.

Metode

Hva er metode?

For å skrive en bacheloroppgave må man innhente data eller informasjon om det temaet man har valgt. For å skaffe seg den informasjonen man trenger må man bruke en metode. Metoden er altså det verktøyet eller redskapet man bruker for å skaffe seg denne informasjonen. (Larsen, 2007) Man skiller vanligvis mellom 2 typer metoder: Kvantitativ og kvalitativ metode. Larsen (2007) forklarer forskjellen mellom disse ved at kvantitative data er målbare, mens kvalitative data sier noe om ikke tallfestede egenskaper hos undersøkelsespersonene. Eksempel på kvantitativ metode kan være spørreskjema, mens et eksempel på kvalitativ metode er intervju.

Valg av metode

Jeg har valgt å gå for en kvalitativ metode for denne oppgaven. Grunnen til det er at jeg tror og mener at det er gjennom kvalitative undersøkelser at jeg får de mest relevante og beste svarene for min problemstilling. Jeg valgte derfor å gjennomføre et intervju med to pedagogiske ledere om temaet for å få deres egne erfaringer og meninger om bruken av filmkamera i forbindelse med kompetanseutvikling.

Intervju er positivt med tanke på at man da kan spørre åpne og utdypende spørsmål og man får snakke fritt. På den måten får man et dypere innblikk i temaet og man kan komme med egne erfaringer og meninger. Det er også positivt for meg som stiller spørsmål fordi jeg kan komme med oppfølgingsspørsmål til de svarene jeg får. Det er også positivt fordi jeg kan unngå misforståelser ved å be om en forklaring eller en bedre beskrivelse av det som blir sagt. På den måten er jeg sikker på at jeg ikke får inn informasjon jeg ikke forstår. (Larsen, 2007)

Valg av informanter

I arbeidet med å skaffe meg informanter tenkte jeg å bruke pedagogiske ledere som jeg kjente godt fra før av. Disse 2 pedagogiske lederne jobber i hver sin barnehage i Trondheim, og jeg ble kjent med dem gjennom ulike praksisperioder. Jeg valgte å intervju de fordi jeg visste at de hadde mye erfaring og kunnskap om temaet for oppgaven. Jeg brukte derfor en skjønnsmessig utvelging der jeg bevisst velger hvem som skal delta i undersøkelsen, fordi jeg mener disse informantene kan belyse min problemstilling på en god måte. (Larsen, 2007)

Gjennomføring av intervju

I forkant av intervjuene satte jeg meg ned for å lage en intervjuguide. Dette har etter min mening mange fordeler. Man får blant annet sikret seg at de spørsmålene man stiller er relevante for oppgaven, man kan få hjelp fra veilederne til å formulere spørsmålene på en god måte, og man får et lite manus man kan bruke under selve intervjuet slik at man er sikker på at ingen spørsmål blir glemt. «Godt valgte intervjupersoner hjelper lite dersom spørsmålene til dem ikke bidrar til å belyse problemstillingen» (Dalland, 2013, s120) En annen ting som kan være positivt med dette er at man kan sende intervjuguiden til intervjuobjektene i forkant av intervjuet, slik at de kan forberede seg. Dette kan være betryggende for informantene ettersom de da vet hva de blir spurt om.

Dalland (2013) skriver blant annet at kvalitative metoder som intervju vil preges av forskerens personlighet. Siden forskeren er instrumentet, vil for eksempel evnen til å oppnå kontakt med intervjupersonen bety mye. Siden jeg kjente intervjuobjektene godt fra mine praksisperioder, så var dette med å skaffe god kontakt og god kjemi under intervjuet ingen problem. Jeg tror at både jeg og intervjuobjektene følte seg mer komfortabel med situasjonen og slapp seg mer løs enn vi kanskje hadde gjort hvis situasjonen var annerledes og vi ikke kjente hverandre.

Jeg valgte også å ta lydopptak av intervjuet slik at jeg kunne fokusere mer på intervjuet. På den måten kunne jeg være mer engasjert og aktiv, istedet for å konsentrere meg om å notere ned svarene.

Etiske retningslinjer

Før jeg skulle gjennomføre disse intervjuene skrev jeg en samtykkeerklæring som jeg sendte til intervjuobjektene. På dette dokumentet hadde jeg skrevet informasjon om mitt prosjekt og hvordan jeg ville gå fram for å få den informasjonen jeg trengte.

Intervjuobjektene ble gjennom dette dokumentet informert om at dette var helt frivillig, og at de når som helst kunne la vær å svare på spørsmålene som ble stilt eller trekke seg fra intervjuet. Jeg informerte også om at jeg ønsket å ta lydopptak av intervjuet for å sikre meg om at jeg fikk med meg alt som ble sagt, og at jeg etterpå skulle transkribere intervjuet før jeg slettet lydopptaket. En siste ting jeg informerte dem om på dette samtykkedokumentet var at de var forsikret om at de skulle fremstå som anonyme i oppgaven. Ingen navn på verken intervjuobjekt, andre blant personalet eller navnet på barnehagene skulle bli nevnt.

Metodekritikk

Kvalitative undersøkelser som intervju har også noen ulemper. Det kan for eksempel være vanskeligere for informanten å svare ærlig i et intervju når intervjueren sitter på andre enden av bordet, i motsetning til kvantitative undersøkelser der man kan krysse av anonymt på et spørreskjema. Noen informanter vil gjøre et ekstra godt inntrykk på intervjueren og pynter på svaret, og noen informanter svarer rett og slett det de tror intervjueren er ute etter (Larsen, 2007). En annen ulempe med kvalitative undersøkelser er at det kan være mye mer tidkrevende og vanskeligere å behandle dataene. Man tar ofte lydopptak av intervjuet og må i ettertid transkribere ned hele intervjuet før man kan begynne å sortere og klassifisere datamaterialet. Dette er en tidkrevende prosess, spesielt hvis man har gjennomført mange eller lange intervju. (Larsen, 2007)

Validitet og Reliabilitet

Når man skal gjennomføre en undersøkelse så må man tenke på undersøkelsens validitet og reliabilitet. Validitet handler om hvor relevant den dataen man har samlet inn er i forhold til problemstillingen. (Larsen, 2007) Ved å gjennomføre en kvalitativ metode som jeg har gjort så har jeg mulighet for å sikre meg at den dataen jeg får inn er relevant ved å spørre de riktige spørsmålene. Jeg har også mulighet for å komme med oppfølgingsspørsmål eller spørre om informanten kan utdype svaret sitt som også kan påvirke validiteten.

Når det gjelder reliabilitet så handler det om hvor pålitelig undersøkelsen er. Det kan være vanskeligere å sikre en høy reliabilitet ved å bruke kvalitativ metode som intervju, fordi informanten kan bli påvirket av situasjonen eller intervjueren. (Larsen, 2007) Informanten kan for eksempel pynte på sannheten og svare det som de tror intervjueren er ute etter. Derfor kan det å sende intervjuguiden til informantene på forhånd føre til at informantene kan forberede usanne svar. Man kan sikre en høyere reliabilitet ved å samle inn mest mulig data. Men da må man også passe på å ha kontroll over hva som blir sagt og hvem som sa hva. I følge Larsen (2007) så kan man ved å være nøyaktig i behandlingen av dataene, sikre at reliabiliteten blir høyest mulig.

Teori

Veiledning – Marte Meo metoden

Tveiten (2013) sier noe om viktigheten av veiledning og trekker frem flere eksempler på hvilke betydninger veiledning kan ha for personalet. Hun skriver blant annet om at veiledning kan være en god måte for å gi veisøkeren økt selvinnsikt og trygghet på egen kompetanse, og at man dermed kan bli tryggere på sine egne handlinger, beslutninger og relasjoner med andre.

Det å reflektere er en viktig del av veiledningen. Tveiten (2013) mener at en veiledningstime bør gi rom for refleksjoner over tanker og meninger fordi «Det å reflektere over egen praksis gir ofte positive erfaringer og det bidrar til å øke utviklingen hos veisøkeren» (Tveiten, 2013, s.25)

Det finnes mange forskjellige måter og metoder for å veilede andre, og en av dem inneholder bruk av filmkamera og heter Marte Meo-metoden. Der tar man et filmopptak av en voksen i samspill med barn og reflekterer rundt denne filmen i en veiledningstime. Grunnleggeren av Marte Meo-metoden, Maria Aarts, har skrevet en bok der hun forklarer grunnprinsippene med metoden og hvordan metoden kan brukes. Noe hun trekker frem som det viktigste med denne metoden er fokus på positivitet. Det er viktig å bruke et positivt språk og ha en positiv holdning. Som veileder skal man formulere seg på en positiv måte og ikke være negativ til det samspillet som blir gjort, og heller prøve å hjelpe veilederen til å se hvordan man kunne gjort ting annerledes. Hun nevner også et eksempel på dette der man istedet for å kommentere at veisøkeren for eksempel ikke ser og bekrefter barnets initiativ, så kan man prøve å hjelpe veisøkeren med å se de initiativene. (Aarts, 2000)

Sørensen (2002) mener at Marte Meo er en mestringsmetode, der vurderinger og analyser av ulike samspillssituasjoner baserer seg på å kunne se på ulike muligheter istedet for begrensninger. Det skal være fokus på hva vi kan gjøre istedet for det vi ikke skal gjøre.

Sørensen (2002) skriver også at en slik veiledningsmetode kan være med på å vise veisøkeren hvor viktig og betydningsfull han eller hun kan være for barnas utvikling og livsglede.

Kompetanseutvikling

«Et kompetent barnehagepersonalet er den viktigste faktoren for å sikre kvalitet i barnehagen» (Gotvassli, 2004, 73) Kompetanseutvikling er en svært viktig del av barnehagens virksomhet, og krever blant annet en positiv holdning og motivasjon for å utvikle sine ferdigheter og kompetanser.

Gotvassli (2004) skriver noe om kompetansekartlegging i boka «Et kompetent barnehagepersonalet», og trekker frem tre hovedelementer som kan være nyttige å gå gjennom for å finne ut hvilke kompetanseområder man skal utvikle. De tre elementene er:

- Kompetansekrav – Hva barnehagen trenger for å nå sine mål og utføre definerte funksjoner og oppgaver på ønsket måte og nivå.
- Kompetansebeholdning – Kompetanse barnehagen og den enkelte medarbeider innehar, tilgjengelig kompetanse.
- Kompetansebehov – Kompetanse som mangler eller må mobiliseres

Man kan da med sammenligne kompetansen man har tilgjengelig med de kravene som blir stilt, for så å finne ut om man har den kompetansen som trengs eller om man må utvikle kompetansen på det området. Med andre ord så kan man sammenligne kompetansekrav med kompetansebeholdningen og dermed se kompetansebehovet. (Gotvassli, 2004, s81)

Filmkamera og videoopptak

Bruk av filmkamera kan være både positivt og negativt. Tveiten (2013) mener blant annet at «Videoopptak kan brukes for å gi deltakerne anledning til å vurdere seg selv, sin kommunikasjon og sitt kroppsspråk. Hensikten med å bruke video og lydopptak i veiledningen er å legge til rette for å analysere kommunikasjon, kroppsspråk og samhandling ut fra reelle bilder.» (Tveiten, 2013, s.257)

Gotvassli (2004) mener at film er et kraftig verktøy, fordi det viser svært nøye hva som skjedde i en situasjon, og at det kan være en viktig kilde til refleksjon og drøfting.

Bruk av film i sammenheng med veiledning krever blant annet at man har en positiv holdning til digitale verktøy. I og med at det er et krav at man må kunne mestre håndteringen av et kamera og PC for å bruke dette i veiledningen, så kan det gjøre at noen ser på det som tungt og vanskelig å sette igang og lære seg å bruke disse verktøyene (Boge, Markhus, Moe, Ødegaard, 2009)

Det og se seg selv på film kan også være ubehagelig for enkelte og det kan få vedkommende til å vegre seg. Men slike negative følelser må overvinnes for å komme i gang med læreprosessene knyttet til denne metoden. «Når man likevel hiver seg utpå og prøver, og etter hvert klarer å heve blikket utover seg selv, kan læreprosessene få fart.» (Boge, Markhus, Moe, Ødegaard, 2009, s.121)

Samspill

I rammeplanen står det at «kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i barnehagen er en av de viktigste forutsetningene for barns utvikling og læring.» (Rammeplan for barnehager. s.50) Oppmerksomheten må både rettes mot samspillet barna imellom, mellom barnehagens ansatte og mellom barn og voksne.

Askland (2011) trekker frem blant annet evnen til å lytte, registrere, tolke og bekrefte som viktige elementer den voksne må fokusere på i samspillssituasjoner med barn. Alle barn søker kontakt og oppmerksomhet fra de voksne, alle barn er forskjellige og alle barn har derfor ulike måter å få den oppmerksomheten de ønsker.

Askland (2013) sier også noe om relasjonen som oppstår mellom voksne og barn. Siden hvert enkelt individ er unik så blir dermed hver enkelt relasjon også unik. «Hvert barn du møter, skaper en ny relasjon – et nytt vi – og krever en ny måte å samhandle på» (Askland, 2013, s.51) Derfor er det viktig at de voksne lærer barnet å kjenne for å oppnå et godt samspill.

Etikk

I forbindelse med film og filmopptak er det viktig å fokusere på etikk. Bergersen skriver blant annet at når det gjelder videoopptak av barn så må de ansatte være spesielt påpasselig med å ha strenge retningslinjer for hva de har tillatelse til å gjøre. Man bør også stille seg noen spørsmål som for eksempel hvordan skal filmen lagres? Skal filmen lagres? Hvem har isåfall tilgang til filmen? Er det riktig å ta filmopptak i denne situasjonen? (Bergersen, 2010, s.83)

Bølgan (2006) påpeker at film er kraftige inntrykk og at den som ser filmen kan oppleve det annerledes enn den som har tatt eller publisert filmen. Derfor må man ta hensyn til de som er innblandet og alltid få tillatelse før filmen blir publisert

Funn

Begge informanter er pedagogiske ledere i 2 ulike barnehager i Trondheim, og begge er utdannet mereteo-veiledere. Informant 1 ble utdannet for 4 år siden mens informant 2 ble utdannet for 3 år siden. Kort fortalt så er Marte Meo en veiledningsmetode der man tar i bruk filmkamera. Man tar filmopptak av de voksne i samspill med barn i barnehagen og reflekterer rundt denne filmen i en veiledningstime.

Organisering av Marte Meo veiledning

Jeg spurte blant annet informantene om hvordan de går frem når de bruker Marte Meo metoden, og hvor ofte de gjennomførte slike veiledninger. Informant 1 kunne fortelle at de på avdelingen hennes hadde et utgangspunkt om at en av de ansatte skulle veiledes med Marte Meo metoden hver andre uke. Dette er bevisst satt opp ganske ofte av flere grunner. En av grunnene var at man ofte har hektiske perioder i barnehagen, og det vil derfor noen ganger være vanskelig å finne tid til å gjennomføre en slik veiledning. Men ved å ha satt det opp på planen så ofte som man har gjort, så vil det bli gjennomført ganske mange veiledninger selv om man går glipp av noen pga tidsmangel. En annen grunn til at de hadde slike veiledninger så ofte var på grunn av at man må være helt komfortabel og trygg på metoden for at man skal få mest mulig ut av veiledningen. Ved å gjøre dette ofte så vil man da raskere bli trygg med situasjonen, og man kan lettere opptre normalt i samspillet med barn, selv om man vet at man blir filmet. Informant 2 sa at de brukte denne metoden bare av og til. Dette var en metode de brukte når de mente det var nødvendig og når man så at noen av de ansatte var usikker i ulike samspillssituasjoner med barn. Hun sa at dette var en metode som hun ønsket hun kunne bruke oftere, men på grunn av dårlig tid ble det nedprioritert.

Måten de gikk frem på var likt i begge barnehagene. Informantene fortalte at de tok frem et filmkamera, og filmet en av de ansatte i samspill med barn. I begge barnehagene var det planlagt og avtalt på forhånd når man skulle filme og man kunne filme i nesten alle slags hverdagssituasjoner. Informant 1 påpekte at man også måtte ta hensyn til barna når man filmet, og nevnte et noen situasjoner er uaktuelt å filme på. Eksempler på det var stellesituasjoner.

Når informant 1 filmet en medarbeider i samspill med barn, kunne hun gjerne ta et opptak på 10 – 15 minutter, men hun var veldig nøye på at man klippet ut en eller flere mindre deler av filmen som var mest interessant før man tok den med i en veiledningstime slik at den endelige filmen ble på maks 3 minutter. Hun mente at man kunne få mye ut av korte klipp, fordi det er så mye man kan velge å fokusere på når det gjelder samspill. Informant 2 brukte også å ta korte filmsnutter av samspillssituasjonen for å bruke i veiledningen, blant annet på grunn av hennes erfaring med bruken av film i veiledning. Hun har erfaring med at et langt klipp vil være unødvendig fordi man skal gå grundig inn i samspillet og at det ville ta veldig lang tid å gå gjennom et filmklipp på for eksempel 10 minutter på denne måten. En annen grunn var at hun ved å ta korte filmklipp slapp å bruke tiden sin på å klippe opp og redigere filmen og kunne bruke tiden på andre ting.

Det som er litt spesielt med Marte Meo som metode er at under veiledningen så skal veisøkeren selv ha ansvaret og reflektere over det man ser på filmen, så er det veilederens rolle å støtte, oppmuntre, kommentere det positive og løfte fram det gode samspillet, slik at veisøkeren får en bedre selvtillit og en økt bevissthet over det man gjør bra. Men i all hovedsak er filmen ment som et verktøy for å hjelpe veisøkeren til å reflektere over sitt eget samspill.

Hvorfor Marte Meo?

En av de viktigste grunnene til at Marte Meo-metoden ble tatt i bruk blant disse informantene var fordi de synes at det var viktig for de voksne på avdelingen å reflektere over sin egen voksenrolle. Det er med på å gjøre de voksne mer bevisst over sine handlinger og er med på å utvikle deres samspillskompetanse. Informant 2 mente at det å bruke film kan gi et sterkt inntrykk for veldig mange, og det øker sjansene for at veisøkerne tar til seg det som blir reflektert på veiledningstimene, og at de husker det til de kommer i en lignende samspillssituasjon med barn.

Begge informantene hadde veldig mange positive meninger og tanker om Marte Meo som metode, og var begge enige om at det mest positive med denne veiledningsmetoden var at veisøkeren selv hadde kontrollen over veiledningen og at det var fokus på det positive samspillet. For det er nemlig slik at filmen er ment som et verktøy for å hjelpe veisøkeren til å reflektere over sitt eget samspill, og veisøkeren skal da selv ta initiativ og reflektere over det de ser på filmen. Veilederens oppgave er å støtte, oppmuntre, kommentere det positive og løfte det gode samspillet, slik at veisøkeren får en bedre selvtillit og en økt bevissthet over det man gjør bra.

En annen positiv faktor med denne metoden, var at ved å bruke filmkamera så får man et mye mer ærlig og nøyaktig blikk på situasjonen. Filmen lyver ikke og du ser akkurat hva som skjer i samspillet. Informant 1 fortalte om hennes syn på sammenligningen mellom bruk av filmkamera og praksisfortelling i en veiledningstime. Hun mente blant annet at praksisfortellinger ofte er preget av forfatteren og forfatterens syn på situasjonen. Det er også mulig å pynte på sannheten ved å utelukke eller tilføye hendelser i en praksisfortelling. Men ved å bruke filmkamera så får man frem sannheten, og veldig ofte ser man ting som man ikke oppfattet i hendelsens øyeblikk. Samtidig er det veldig positivt og få noen andre til å se på det samme samspillet for å få innspill fra andre personer som har andre syn, meninger og tanker.

Film er også et veldig nyttig verktøy fordi man da hadde muligheten til å stoppe filmen, spole frem og tilbake, se på samme situasjonen flere ganger og kanskje zoome inn på områder når det trengs. På den måten er de sikker på at de får med seg alt som skjer i samspillet og man kan velge og fokusere på detaljer.

Informant 2 kunne fortelle at de brukte noe de kalte for mulighetsbilder under veiledningen. Det gikk ut på at man ser for seg hva som kunne ha skjedd hvis man gjorde noe annerledes i den situasjonen eller hva som hadde skjedd hvis man ikke gjorde slik man gjorde. Dette er en bra metode for å få veisøkeren til å reflektere over sitt eget samspill og se flere muligheter.

Utfordringer

Når det gjelder utfordringer med denne metoden så kunne informant 1 fortelle om at det å bli filmet og opptre normalt i en situasjon der man vet man blir overvåket kan for mange være utfordrende. Noen krever mer tid enn andre for å bli komfortabel med situasjonen og dermed få mer ut av veiledningen. Det er derfor de utfører slike veiledninger ganske ofte i hennes barnehage, nettopp for at man skal bli trygg på situasjonen. En annen faktor som er ganske viktig for at ikke dette skal bli en negativ opplevelse for veisøkeren er å følge veisøkerens tempo, ikke legge for mye press på vedkommende, og ikke minst fokusere på det positive.

En annen ting som kan være utfordrende med denne metoden er det tekniske og den digitale kompetansen blant de ansatte. Selv om de aller fleste barnehager har både kamera og PC lett tilgjengelige, og at veilederne har vært på kurs for å få opplæring i bruk av digitale verktøy i forbindelse med videreutdanningen som Marte Meo-veileder, så kan det ofte oppstå problemer. Et eksempel på det kan være problemer med lys. Det er viktig at lyset er riktig slik at man klart og tydelig ser hva som skjer på filmen.

Lyden er også veldig viktig i og med at det er et viktig element i samspillet med barna. Derfor må man også passe på at man får tatt opp lyden i forbindelse med samspillet man filmer, samtidig som man må prøve å unngå for mye annet forstyrrende støy som kan gjøre det vanskelig å høre det ønskede samspillet. Dette var noe som ble nevnt av begge informantene og som kan være vanskelig i barnehager der det er et høyt støynivå. Det krever at man filmer i de riktige situasjonene og på de riktige stedene. Det har hendt at man har tatt mange opptak der det har vært vanskelig å høre hva som blir sagt og det går da ut over veiledningen.

Når man skal filme samspillet mellom voksne og barn så må man også tenke på hvordan kameravinkelen er. Når man ser på et samspill så vil man jo helst se reaksjonene, blikkene, bevegelsene, uttrykkene osv som oppstår i disse situasjonene, og da er det litt dumt hvis de som blir filmet for eksempel står med ryggen vendt mot kameraet.

Alle disse elementene krever at du har litt erfaring med å bruke filmkamera. Man må bli kjent med det utstyret man skal bruke for å vite hvordan man stiller inn lys og lyd og vet hvordan det virker, samtidig som man må finne ut hvilke kameravinkler som passer best til hvilke situasjoner og slike ting for å få et best mulig klipp til veiledningen. Informant 2 sa som jeg nevnte tidligere at hun prøvde å unngå å filme lange sekvenser, for at hun da slapp å måtte bruke et redigeringsprogram for å klippe og redigere filmen, fordi hun følte at det ble en for tidkrevende jobb og at hun rett og slett ikke hadde brukt nok tid til å sette seg inn i ulike redigeringsprogrammer og lignende for at det var lønnsomt.

Drøfting

Digital kompetanse og kompetanseutvikling

For å bruke Marte Meo-metoden som en veiledningsmetode så krever det at man har digitale verktøy tilgjengelige. Det er da snakk om et kamera for å filme, og en PC for å spille av filmen og eventuelt redigere filmen. Dette er verktøy som de aller fleste barnehager har nå til dags. Men i tillegg kreves det en digital kompetanse og en positiv holdning til det digitale blant veilederne for å kunne bruke disse digitale verktøyene i denne sammenhengen. Selv om de to pedagogiske lederne jeg intervjuet har videreutdannet seg som Marte Meo-veiledere, og fått litt opplæring i bruk av digitale verktøy gjennom det studiet, så kan jeg se en forskjell på både bruken og holdningen deres. Informant 1 brukte Marte Meo-metoden ganske ofte og kunne gjerne sette seg ned og redigere filmen i forkant av veiledningen for å få en best mulig forberedelse, mens informant 2 brukte Marte Meo-metoden sjeldnere, uten å bruke tid på å redigere filmen i forkant av veiledningen. Hun begrunnet det med blant annet at det var for lite tid og hun følte at hun ikke behersket de digitale verktøyene på en god nok måte. Dette handler mye om holdninger til digitale verktøy slik jeg ser det og kan sees i sammenheng med det Boge, Markhus, Moe og Ødegaard (2009) sier om at uten en positiv holdning til de digitale verktøyene kan det være tungt og vanskelig å sette igang og lære seg hvordan de ulike verktøyene fungerer. Men i hvor stor grad går dette ut over kvaliteten på veiledningen?

Selv om begge informantene var veldig fornøyd med metoden og mente at de så en positiv utvikling blant de andre ansatte på avdelingen, så tror jeg at ved å bruke metoden aktivt, ha en positiv holdning til digitale verktøy og en endrings- og utviklingskompetanse, gjør at man kan få et bedre utgangspunkt for en god veiledning. Filmen er på en måte grunnlaget for veiledningen, men under selve veiledningen er jo dialogen og kommunikasjonen viktigere enn den digitale kompetansen.

Informant 2 forklarte at de brukte Marte Meo metoden blant annet når de mente det var nødvendig, altså når de så at noen av de ansatte var usikker i en samspillssituasjon. Dette ser jeg i sammenheng med det Gotvassli (2004) skriver om kompetanseutvikling. Han skriver blant annet om å kartlegge behovene for kompetanseutvikling ved å ta i bruk 3 elementer: Kompetansekrav, kompetansebeholdning og kompetansebehov. Med andre ord så sammenligner man kravene med den kompetansen som er tilgjengelig og ser om det er behov for utvikling. Det er altså dette informant 2 gjør i forkant av en slik veiledning. Hun ser for eksempel at en av de ansatte ikke har den samspillskompetansen som kreves i barnehagen, og setter dermed igang tiltak for å utvikle denne kompetansen i form av en veiledning med Marte Meo metoden, fordi de føler at det er den beste metoden for å utvikle den ansattes samspillskompetanse. Men er Marte Meo-metoden virkelig den beste metoden for å utvikle den ansattes samspillskompetanse?

Veiledning – Marte Meo metoden

Om Marte Meo metoden er den beste metoden for å utvikle samspillskompetanse tror jeg er opp til hver enkelt person å bedømme. Men det som er sikkert er at hvis den metoden brukes riktig så kan det være en veldig god metode. Men hva er det som gjør denne metoden så god?

Informantene trekker frem blant annet bruken av film og hvilken nytte det har for veiledningen. Filmen viser jo nøyaktig hva som skjer i samspillet. «Filmen er ærlig» (Informant 1). Gotvassli (2004) mener at på grunn av at filmen viser svært nøye hva som skjer i en situasjon så er det et veldig kraftig verktøy. Derfor mener informantene at dette verktøyet gir de som ser seg selv på film, veldig sterke inntrykk. Informant 2 mener at siden inntrykkene er så sterke så vil også sjansen øke for at veisøkeren husker det man har reflektert over på veiledningen når man er ute i praksis.

Informant 1 fortalte litt om forskjellen mellom bruk av film i veiledningen, i motsetning til for eksempel praksisfortellinger slik hun ser det. Hun ser på filmen som den mest ærlige varianten fordi man ikke har mulighet til å pynte på sannheten. Når man ser på en film av sitt eget samspill så trenger man ikke tro eller synse over hva som skjedde fordi man får svaret frem på skjermen. Når det gjelder praksisfortellinger, som også er en veldig god metode og som blir oftere brukt enn film, så er det en fortelling som forfatteren gjenforteller. Den praksisfortellingen vil dermed bli påvirket av forfatteren og forfatterens syn på situasjonen. Det er også mulig for forfatteren og tilføye eller utelukke hendelser og rett og slett pynte på sannheten i en praksisfortelling.

Aarts (2000) mener at fokus på positivitet er en av de viktigste grunnene til at denne metoden er god og denne tanken deler hun med begge informantene. Dette skal være en veiledning der man hovedsaklig skal se på det som er bra og løfte frem det gode samspillet. Sørensen (2002) mener at denne metoden kan bidra til at veisøkeren ser hvor betydningsfull man er for barna, og det kan skape glede og motivasjon for å fortsette å utvikle seg. Noen ganger må veilederen derimot påpeke ting som kunne blitt gjort annerledes, og da er det, som Aarts sier, viktig at man prøver å formulere seg på en positiv måte og heller prøve å hjelpe, være oppmuntrende og motiverende, istedet for å kommentere negativt. Dette vil for mange av veisøkerne være et betryggende element i en veiledningsmetode som for mange kan føles litt ubehagelig og litt utrygt i begynnelsen. Sørensen (2002) beskriver denne metoden for en mestringsmetode, der fokuset er på det vi kan gjøre istedet for det vi ikke skal gjøre.

I en Marte Meo veiledning er det meningen at veisøkeren selv skal reflektere over sitt eget samspill med barn, med veilederen som en positiv støttespiller. Refleksjon er en viktig del av alle former for veiledning fordi det kan, som Tveiten (2013) sier, bidra til utvikling og positive erfaringer. Informant 1 var også veldig positiv til refleksjon og sa blant annet at «alle voksne trenger å reflektere over sine egne handlinger og voksenrollen». Marte Meo-metoden gir altså veisøkeren mye rom for å reflektere rundt sitt eget samspill, og gjøre dem mer bevisste over sine handlinger.

Informant 2 sa at man som veileder må merke seg at veisøkerne ofte er veldig kritiske til sitt eget samspill under veiledningen. Det er ofte det negative som kommer i fokus når man ser seg selv på film, iallefall de første gangene. Derfor er det viktig at man som veileder passer på at man får fokusert på det som er positivt også, slik at veisøkerne ikke får negative følelser etter endt veiledning.

Informant 2 trakk frem ved flere anledninger under intervjuet at de brukte noe de kalte for mulighetsbilder når de brukte Marte Meo metoden. Dette går ut på at man ser for seg hva som hadde skjedd hvis man for eksempel hadde gjort noe annerledes, eller tenker over hva som hadde skjedd hvis man for eksempel ikke hadde gjort slik som man gjorde i en situasjon. Denne refleksjonsmetoden kan bidra til å hjelpe veisøkerne å se enda tydeligere hvordan samspillet deres med barna er. Dette henger også sammen med det Sørensen (2002) sier om at dette er en mestringsmetode der man ser på muligheter istedet for begrensninger.

En stor positiv fordel som akkurat denne metoden har, er at ved å bruke film så har man mulighet til å blant annet spole filmen frem og tilbake, pause og zoome. Disse egenskapene får man bare gjennom bruk av film og kan være et veldig nyttig verktøy i refleksjonen. Det å sette filmen på pause gjør at man får tid til å reflektere over hver enkelt situasjon i filmen, og ved å spole filmen frem og tilbake gjør det mulig å se klippet flere ganger og fokusere på detaljer. Man kan velge og se ulike deler av filmen flere ganger og endre fokuset for hver gang. For eksempel kan man fokusere på dialogen den ene gangen og blikket den andre gangen. På den måten vil man få muligheter til å reflektere rundt detaljer i filmen. Det og zoome kan også være nyttig for å forsterke en detalj.

Utfordringer

Men er det slik at denne metoden ikke har noen utfordringer? Informant 1 kunne fortelle at det kan være en utfordring for mange i begynnelsen, nettopp fordi det er noe nytt og litt skummelt. Når man vet at man blir filmet, og vet at man senere skal se og reflektere rundt dette klippet, så blir mange påvirket av situasjonen og oppførselen kan bli litt unaturlig. Dette er noe også Boge, Markhus, Moe og Ødegaard (2009) skriver om. De skriver at mange synes det er ubehagelig å se seg selv på film, og at mange derfor vegrer seg for å delta på denne type veiledning. Dette kan gå ut over kvaliteten på veiledningen og kan i verste fall føre til angst og andre negative følelser hos vedkommende. Men for de aller fleste så går denne nervøsiteten over etter noen runder med veiledning, og som Boge, Markhus, Moe og Ødegaard (2009) sier: «Når man likevel hiver seg utpå og prøver, og etter hvert klarer å heve blikket utover seg selv, kan læreprosessene få fart.» (Boge, Markhus, Moe, Ødegaard, 2009, s.121)

En annen utfordring som oppstår når det handler om filmopptak er at man må ta hensyn til etiske regler. Filmopptak kan inneholde personlig og sensitiv informasjon og skal ikke være tilgjengelig for andre uten å ha fått tillatelse fra de involverte. Selv om man tar filmopptak i forbindelse med veiledning og kompetanseutvikling internt på avdelingen så er det viktig at man gjør slik som Bergersen (2010) sier, at man lager ulike retningslinjer og at man bør stille seg etiske spørsmål både før, underveis og etter opptak. Spørsmål som for eksempel hvordan og hvor skal filmen lagres, hvem som har tilgang til filmen, og om det er etisk riktig å ta filmopptak i denne situasjonen, er veldig relevante spørsmål som man burde stille seg når man bruker filmopptak aktivt. Det er også viktig å huske på, som Bølgan (2006) skriver om, at de som er med på filmen kan oppleve den annerledes enn den som har tatt eller publisert filmen.

Begge informantene kunne fortelle at de hadde faste rutiner når det gjelder lagring av filmopptak, og de slettet alltid filmene etter at veiledningen var over. Veisøkerne fikk i noen tilfeller tilgang til filmen i forkant av veiledningen, men da måtte de bruke arbeidstimene de har tilgjengelige i barnehagen til å se gjennom filmen, fordi de ikke har lov til å ta med seg filmen hjem. Informant 1 påpekte også at de tok hensyn til barna når de filmet. For eksempel stellesituasjoner eller situasjoner der barna er ukomfortabel og utrygge er eksempler på situasjoner der de i hennes barnehage unngår å filme. Hvis det var nødvendig å veilede noen ansatte i slike situasjoner brukte de heller andre metoder uten filmkamera.

Samspill

I rammeplanen står det at « kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i barnehagen er en av de viktigste forutsetningene for barns utvikling og læring» (Rammeplan for barnehager, 2006, s.50) Derfor er det også veldig viktig at de voksne reflekterer rundt sitt eget samspill med barna, fordi man kan aldri bli ferdig utlært når det gjelder samspill. Marte Meo metoden gir de voksne muligheter til å se, reflektere rundt, og utvikle sitt samspill med barna. Begrepet samspill inneholder mange elementer som for eksempel dialog, blikk, kroppsspråk, lytting og bekreftelse for å nevne noen. Med Marte Meo metoden så har man muligheten til å fokusere på alle de ulike elementene under begrepet samspill og det er en av grunnene til at dette er en god metode.

Informantene kunne fortelle at dialog, blikk, lytting og bekreftelse er de samspillselementene som de oftest reflekterer rundt og som mange ser på som de viktigste elementene. Askland (2011) trekker frem flere av disse i boka «Kontakt med barn». Her nevner han blant annet evnen til å lytte til barnet, registrere barnets initiativ, Tolke barnets initiativ og bekrefte barnets initiativ som viktige når det gjelder samspill mellom voksne og barn.

Det som ofte skjer når man ser seg selv på film i en samspillsituasjon med barn, er at man får et bedre overblikk over situasjonen. Når man får dette overblikket så ser man gjerne ting man ikke så da hendelsen skjedde. Det kan for eksempel være en hendelse der man har et kjempegodt samspill med et barn, mens man ikke legger merke til det andre barnet som prøver å få kontakt. Ved å se dette på film så blir man gjerne mer oppmerksom neste gang man er sammen med en gruppe barn. Dette er et eksempel på hvor effektivt og nyttig bruk av film kan være. Samtidig som man ser seg selv og reflekterer rundt sitt eget samspill så er det også lærerikt at veilederen og eventuelt andre som deltar på veiledningen bidrar med deres tanker og refleksjoner. Kanskje ser de noe som ikke veisøkeren ser.

I tillegg så får man muligheten til å se hvordan de ulike barna reagerer på samspillet. Ettersom alle barn er unike og forskjellige, så krever det som Askland (2013) sier at de voksne lærer seg barnet å kjenne for å skape en god kontakt og et godt samspill. Da kan filmkameraet være et verktøy der man kan se på sitt eget samspill med ulike barn, og lære seg hva som fungerer bra og hva som må forandres for at samspillet med hvert enkelt barn skal bli best mulig.

Avslutning

Kompetanseutvikling er en svært viktig del av barnehagens virksomhet etter min mening. Derfor er det viktig å finne gode metoder som kan hjelpe de ansatte til å utvikle seg på ulike områder. Når det gjelder samspillskompetanse så finnes det flere gode metoder å bruke, men etter å ha fått et bedre innblikk i bruken av filmkamera og sett hvordan det kan brukes til å utvikle samspillskompetansen hos personalet i barnehagen, så mener jeg at dette er en veldig nyttig metode med mange fordeler. Fordelene med å bruke film er at man får se den ærlige sannheten av en situasjon, og at man får et bedre overblikk av situasjonen og kan se ting som man ikke oppfattet når hendelsen skjedde. Filmen har også tekniske fordeler ved at man kan pause, zoome og spole i filmen som gjør det mulig å se situasjonen flere ganger og fokusere på detaljer.

For at bruken av filmkamera skal bidra til kompetanseutvikling hos personalet så kreves det blant annet digital kompetanse og en positiv holdning til det digitale. Man må kunne bruke de nødvendige digitale verktøyene som filmkamera og PC, i tillegg til at man må være positiv til å ta i bruk disse verktøyene og at man er åpen og villig til å lære seg noe nytt.

Jeg har også sett nærmere på en veiledningsmetode som het Marte Meo metoden. Det er en metode der man reflekterer rundt et filmopptak av voksne i samspill med barn. Dette er en metode som fokuserer på positivitet og å se muligheter, og er et verktøy for å hjelpe veisøkeren med å reflektere over sitt eget samspill.

En siste ting som er viktig å huske på i forbindelse med bruk av filmkamera i veiledningen er at det å se seg selv på film kan for mange være ubehagelig og ekkelt. Derfor må man ta hensyn til dette for å få mest mulig ut av en veiledning ved å følge veisøkerens tempo, og ikke sette for mye press på veisøkeren. Dette er i all hovedsak ment som en positiv veiledning der man skal løfte frem det gode samspillet.

Helt til slutt kan jeg si litt om min læringsprosess. Jeg hadde som sagt såvidt fått et lite innblikk i temaet i praksisperioder jeg har gjennomført tidligere, så jeg hadde et lite grunnlag før jeg begynte å skrive bacheloroppgaven. Men jeg føler nå at jeg har lært masse om både bruksområdet til filmkameraet og om veiledningsmetoden Marte Meo. Jeg synes dette virker som en spennende og positiv form for utviklingsarbeid og håper jeg kan ta med meg denne kunnskapen jeg nå har fått inn i arbeidet som førskolelærer.

Litteraturliste

- Aarts, M. (2000) *Marte Meo – Grundbog*. Harderwijk: Aarts productions.
- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i førskolelærerens arbeid på grunnlag av observasjon*. (2. utgave) Oslo: Gyldendal akademiske forlag.
- Bergersen, A. Gjerde, H. Helland, S. (2010) *Digital kompetanse i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Boge, M. Markhus, G. Moe, R. Ødegaard, E,E. (2009) *Læring gjennom veiledning – Meningsskaping i grupper*. (2.utgave) Bergen: Fagbokforlaget.
- Bølgan, N. (2006). *Temahefte om "IKT i barnehagen"*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. (4. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk
- Gotvassli, K-Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale. Om personal- og kompetanseutvikling i barnehagen*. (2. utgave). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Larsen, A. (2007). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig metode* Bergen: Fagbokforlaget
- Sørensen, J,B. (2002) *Marte Meo metodens teori og praksis*. Århus: Systime
- Tveiten, S. (2013) *Veiledning – mer enn ord* (4.utgave) Bergen: Fagbokforlaget

Vedlegg

Intervjuguide

Problemstilling:

Hvordan kan filmkamera bidra til økt kompetanse i samspillsituasjoner hos personalet i barnehagen?

Intervju med pedagogisk leder som bruker Marte Meo som veiledningsmetode.
(Veiledning med filmopptak som hjelpemiddel)

- Kan du forklare kort hva Marte Meo er?
- Hvordan går dere frem når dere bruker Marte Meo i veiledning?
- Når begynte du med Marte Meo?
- Hvorfor begynte du med Marte Meo?
- Hvor ofte bruker du filmopptak i forbindelse med veiledning?
- Hvordan kan filmopptak bidra til å øke personalets kompetanse i samspillsituasjoner i barnehagen, slik du opplever det?
- I hvilke situasjoner er det etter din erfaring best å bruke Marte Meo som veiledningsverktøy?
- Kan man etter din mening fokusere på andre ting enn samspill når man bruker Marte Meo? I så fall hvilke
- Hva er det som er positivt med å bruke Marte Meo?
- Har du merket forskjell på kvaliteten i veiledninga etter at filmopptak ble tatt i bruk aktivt?
- Merker du en utvikling på veisøkernes samspillskompetanse etter å ha brukt Marte Meo som veiledningsverktøy?
- Finnes det noen utfordringer ved å ta i bruk digitale verktøy i forbindelse med veiledning?